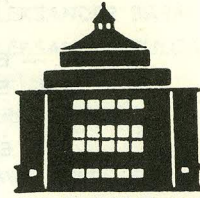

Rat Estonia

Ballett

RAT<ESTONIA>

JOANNA TENTATA

Eino Tambergi ballett 3 vaatuses 13 pildis.

Mai Murdmaa libreto; Ain Kaalepi laulutekstid.

- Lavastus ja koreograafia — Eesti NSV teen. kunstitegelane
MAI MURDMAA
- Dirigent — Eesti NSV teen. kunstitegelane
ERI KLAS
- Kunstnik — Eesti NSV teen. kunstnik
MARI-LIIS KÜLA
- Kontsertmeistrid — REET KIVARI
ELNA KODRES
MEERI FINK
- Ballefmeistrid-repetiitorid — NIINA KURVITS
Eesti NSV teen. kunstnik
HELMU PUUR

OSADES:

- Joanna — Eesti NSV teen. kunstnik
JUTA LEHISTE ✓
Eesti NSV rahvakunstnik
TIIU RANDVIIR
- Suryñ — JANIS GARANCIS ✓
TIIT HÄRM
- Mustlanna — SVETLANA BALOJAN
TATJANA MAISTE
OLGA TŠITŠEROVA ✓
Eesti NSV teen. kunstnik
ÜLLE ULLA
- Kloostrivaht — Eesti NSV teen. kunstnik
ENDRIK KERGE ✓
- Joanna ja Suryñ
(3. vaafuse «mõtted») — SVETLANA BALOJAN ✓
ELITA ERKINA
NATALIA LUKAŠEVITŠ
ALEKSANDER BULDAKOV
SERGEI VOROBJOV ✓

- Pastoraal — INGE ARRO ✓
NATALIA LUKAŠEVITŠ
ALEKSANDER BASIHHIN
ALEKSANDER BULDAKOV
PEETER KARELL
SERGEI VOROBJOV
- Ringtants — INGE ARRO, SVETLANA BALOJAN,
ALLA GOLOVKO, TATJANA GOIDOVA,
ELITA ERKINA, LARISSA KAUR,
SAIMA KRANIG, MILVI KÖNNUSAAR,
HELGA OJALO, AIMI RUMESSEN,
LARISSA SINTSOVA, GALINA ŠAHVOROSTOVA,
LUDMILLA ŠILOVA,
LUDMILLA ŠTŠERBAKOVA ja
JEVGENI BASIHHIN, ALEKSANDER
BULDAKOV, ANTON BOME, JANIS
GANGNUS, ANATOLI GUSSEV, MÄRT
KALBUS, PEETER KARELL, ÜLO TRUUSA

- Kuus nunnat — INGE ARRO, SVETLANA BALOJAN,
TATJANA GOIDOVA, SAIMA KRANIG,
BERTA KRUMM, MILVI KÖNNUSAAR,
TATJANA MAISTE, ELENA MARTINSON,
AIMI RUMESSEN, AIGI RÜÜTEL,
ASTRA TOFER, HELGA OJALO,
LARISSA SINTSOVA, LUDMILLA
ŠILOVA, LUDMILLA ŠTŠERBAKOVA.

Vokaalsolist — Eesti NSV teen. kunstnik URVE TAUTS või VIIVIKA VASAR

Orkestri solistid: ARVED JAKOBI (viiul), Eesti NSV teen. kunstnik MARTIN
LEVALD (tšello), ROBERT KASEMÄGI või HEINAR MERILAIK
(metsasarv), VILJAR JÕE või TOIVO LILLEPÖLD (oboe),
VIIDO VIIRES (inglissarv)

Etenduse juht — PEETER ROOS

Me reprodutseerime tükikese keskaega. Keskaega? — Terve inimkonna ajaloo vältel on lõõmanud nõiaprotsesside tuleriidad; õige oleks öelda, et keskaeg jätkub nii kaua, kui Dogma pretendeerib inimese moraalse (ja mitte ainult moraalse) kohtumõistja kohale.

«Joanna tentata»* vastuolud on dogma, inimmõistuse ja indiviidi eneseteostuse vastuolud; need vastuolud ei ole üksnes ajaloolised. Ent mitte ükski institutsioon pole inimese eneseteostuse vastu nõnda energiliselt ja avalikult sõdinud, kui kristlik (katoliiklik) kirik; Joanna ja Suryni — oma aja väikeste inimeste — suured kaasaegsed olid Ignatius Loyola ja Galileo Galilei.

Võimu- ja tõehuvid on halvasti kokkusobitatavad, see on järeldus, millele inimkond ikka ja jälle on tulnud, vaadates pärast järjekordseid katastroofe laastatud ning rüvetatud maad.

Joanna ja Suryni tragöödiad on paratamatud ajaloo seisukohalt; sest mitte vaim, vaid võim on loonud oma tsitadellid ja toonud vanatestamentliku põrgu maa peale. Sama võim, mille sümboliks «Joanna tentatas» on Kloostri-vaht.

«... Ma vaatan efekujutuse silmadega vägevat tulelõõma ja hingesid, mis on põlevates ihudes kinni.

Ma tunnen haistmismeelega suitsu, väävlit, rooja ja mädanevaid asju».

mõnuleb Loyola oma «Harjutuste» põrguvisioonides; ja vaevalt suutis 17. sajandi jesuiit ette kujutada, et 20. sajandi «prohvetid» kuulutavad sama usku, aga juba reaalses maailmas:

«... kultuurkond, mis peibutab noorsoo hingi kirikuga, kelle kontos on härrad inkvisiitorid, lõpeb loogiliselt, kui ta süütab tõrvikud omaenda peieteks, meie laiba-ahjude tules».

(Saksa kirjaniku Rolf Hochhuthi draamast «Asemik».)

«Joanna tentata» püüab, niipalju kui žanr seda võimaldab, paljastada igivana müüti, nagu tegeleks religioon kõigepealt «vaimsete» protsessidega, inimisiksuse harmooniliseks muutmisega; «Joanna tentata» eksekutsioonid tähendavad kõigepealt isiksuse laostamist, tema allutamist idealistlikule dogmale.

Libreto koostamisel on kasutatud mitmeid ajaloolisi ja kirjanduslikke materjale, mis käsitlevad Prantsusmaa Ursula kloostri nunna, õe Jeanne des Anges'i (1605—1665) elu. Libreto süžeealiseks aluseks on poola kirjaniku, rahvusvahelise Lenini preemia laureaadi Jaroslaw Iwaskiewiczi novell, mille ainetel on loodud ka tuntud kinofilm «Ema Joanna inglite juurest»; muusikas on kasutatud 16. sajandist pärinevaid viise.

*) piinatud, vaevatud, kiusatud (lad.)

I vaatus

Kummalised sündmused nunnakloostri, mille abtissiks on ema Joanna, tekitavad juba kauemat aega huvi ning uudishimu ümberkaudsete elanike hulgas. Räägitakse, et nunnadesse olevat tunginud kuradid, kes eksitavad nunnasid õigelt teelt; ekstaatilised palvused vahelduvad kloostri nunnade kõlvatute veiderdamistega.

Etenduse ekspositsioon annab pildi kloostrielus toimunud metamorfoosist; edasine tegevus kandub kloostriligidasse kõrtsi, kus mustlanna, kõrtsi perenaine, juhtunut omamoodi kommenteerib. Tema laulust selgub, et üks preester on seni tagajärjetult püüdnud nunnasid kuradeist vabastada, ning samasugust saatust ennustab mustlanna uuele eksortsistile*, preester Sury Nile. Preester Sury n püüab palvetamisega võitu saada hetkelistest kahtlustest usu võimuse mõjus.

Edasine sündmustik paneb Sury ni veendumused järjest rängemale proovile.

Kloostri atmosfääri surutus ning kinnisus mõjub Sury Nile masendavalt, masendavalt mõjub talle ka kohtumine Joannaga. Joanna äkiliselt vallandunud elujõus näeb Sury n saatana võimu. Sury n tunneb ennast abituna selle elujõu ees ning üksikuna kloostri ja vendade-preestrite hulgas, kes kõigi vahenditega — palvete, piinamistega — püüavad kloostri korda luua.

II vaatus

Mõtisklused elu ning inimloomuse olemuse üle viivad Sury ni loodusesse. Loodus kinnitab Sury ni usku harmooniasse ning elu täiuslikkusesse; seda kinnitab karjaste lihtne vilepillilugu, mis Sury ni mõtetes seostub nende puhta armastusduetiga. Seda harmooniat, rahu ja täiuslikkust tahab Sury n sisendada ka Joannasse.

Sury ni tabab Joanna juures pettumus, kohtumine naisega toob ta hinge aina uusi kahtlusi. Sury n ei suuda Joannasse sisendada hardust ning inimarmastust. Joannas saab võidu armunud naine.

Noored rahvapeol on õnnelikud — ent Joanna ja Sury n vaevlevad oma kahtlustes. Sury ni fantaasiasse ilmuvad meelelised kujutelmad, nendes näeb ta aina Joannat, võrgutavana, pahelisena. Et pääseda kiusavatest ulmadest, hakkab Sury n ennast halastamatult nuhtlema.

* eksortsist — keskaegne preester, kes tegeles «kurjade vaimude» väljaajamisega.

III vaatus

Joanna ning Suryн kohtuvad. Mõlemad tajuvad armastust, mis neid on vallutanud; nad ei julge seda teineteisele avaldada, palve varjab nende tõelisi tundeid.

Ent tunne ei mahu palveisse; mida kirglikumaks muutub palve, seda aktiivsemaks muutub fantaasia ja talumatuks pinge. (Suryн ja Joanna hinge-seisundit väljendavad balletis paralleelsed stseenid dublantidega). Joanna ja Suryн sööstavad teineteise poole. Joanna suudleb Suryни, viimane langeb minestunult maha.

Samal ajal kui väljas toimub ürgselt jõuline, lausa paganlik tantsupidu, vaevleb Suryн üksi oma kongis. Ta ei suuda enam palvetada, kujutlustes näeb ta aina Joannat — kord vagurat, kord süüpiinades vaevlevat.

Ning Suryн mõistab — mitte armastus pole taunitav, taunitav on jõud, mis takistab inimese püüdu armastusele! Suryн näeb preestreid, kujutlustes samastuvad nad kurjade vaimudega; neid tekib aina juurde, nagu rotiparv keerlevad nad Joanna ümber. Suryн püüab Joannat kaitsta, aga ta ei suuda seda; kurjad vaimud on maailma vallutanud, neid on igal pool. Kloostrivahis näeb Suryн saatanat ennast.

Suryн, suutmata siduda oma usku vastavastatud tõdedega, kaotab mõistuse. Ta haarab krutsifiksi ja tapab kloostrivahi.

Joanna, kaotanud armastatu ja lootuse armastusele, on ometi tajunud inimitunnete suurust ja jõudu.

* * *

Neljandat vaatust meie balletis teatavasti ei ole; ent saagu selleks too tunne, mille me endaga viime ja mille sõnastas prantsuse kirjanik — kommunist Paul Eluard:

Me olime allikal ja meri pole kaugel

Ma tean me kõik võiksim teada et mõõt on täis

Me ei taha enam külmetada

Ei ihult ega hingelt

Võtkem rõõm õnnetuse vastu võtkem ülekohtu vastu õnn

Kõik on igavene miski pole igavene meie oleme

Me kisume oma kasutu tänava üles

Ja kanname ta ära et ta sureks

Me isandate hulluses nende pühamus.

Краткое содержание балета «Joanna tentata»

(«Одержимая Иоанна»)

I акт

В монастыре, настоятельницей которого является мать Иоанна, происходят странные события. В окрестных деревнях поговаривают, что в монахинь вселились бесы, которые сбивают их с верного пути. Даже во время молебнов бесы одерживают верх.

Святые отцы пытаются изгнать нечистого, но все их труды напрасны. Для этой же цели в монастырь прибывает молодой священник, отец Сюрин. Цыганка, хозяйка кормчьи, предсказывает ему, что он влюбится в одну из монахинь, но отец Сюрин твердо верит в свои силы.

Дальнейшие события вселяют в душу Сюриня страх и сомнения. Он чувствует себя беспомощным перед Иоанной, перед ее бунтом против окаменевших устоев монастыря. Чужды для него и священники, которые всеми средствами — истязаниями, постом, молитвами — пытаются изгнать бесов.

II акт

Сюрин часто покидает монастырь, чтобы побыть одному, наедине с природой. Ее величие, простые танцы пастухов укрепляют в душе Сюриня веру в совершенную гармонию человеческой природы, во всемогущество творца. Свое спокойствие и душевное равновесие Сюрин пытается передать Иоанне — но напрасно. Иоанна полюбила Сюриня и хочет быть любимой.

Однажды недалеко от монастыря проходило народное гулянье. Молодежь веселится, но невеселы Сюрин и Иоанна. Их мучают сомнения. Любовь Иоанны смущает Сюриня, в его воображении она является красивой, соблазнительной женщиной, но никак не посвятившей себя богу монахиней. Чтобы освободиться от наваждения, Сюрин прибегает к жестким мерам.

III акт

Опять встречаются Иоанна и Сюрин. Оба уже не могут скрыть свои чувства, их влечет какая-то тайная сила (постановщик как бы материализует их мысли и чувства в параллельной паре танцующих). Иоанна стремится в объятие Сюриня. После поцелуя Сюрин падает без чувств.

За стенами монастыря продолжается праздник, приближаясь к какому-то языческому обряду. А Сюрин один мучается в своей келье. Он уже не может молиться, в воображении он видит только Иоанну — то любящую, то терзаемую сомнениями.

Накопец Сюрин понимает невозможность отрицания любви, невозможность противоречия стремлению человека к счастью. В воображении Сюриня священники принимают облик злых духов, как крысы кружащихся вокруг Иоанны. Сюрин хочет помочь Иоанне, но духов все больше и больше. Сюрин сходит с ума. В порыве отчаяния он убивает надсмотрщика, в облике которого видится ему сатана.

Иоанна, которая потеряла все — и любимого, и надежду на любовь — потрясена. Впервые в жизни она узнала силу человеческого чувства.

* Tentata (лат.) — истрадавшаяся, измученная, одержимая.

Lavastusala juhataja	— ÜLO MATESEN
Dekoratsiooniala juhataja	— FELIX THALING
Kostüümiala juhataja	— LEIDA SÄREV
Jumestus ja parukad	— SERAFIMA GROMOVA
Valgustusala juhataja	— EVALD RADIK
Rekvisiidiala juhataja	— META KALT
Kunstnik-butafor	— VÄINO VAHTRIK
Lavameister	— HEINRICH TOOTS

— • —

Kava koostas ja toimetas Lehti Metsaalt